

РОЗДІЛ 4. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКАСУЧАСНІ ТРЕНДИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ
CURRENT TRENDS IN THE INTERNATIONAL LABOUR MARKET

У статті розглянуто сучасні тренди в системі міжнародного ринку праці. Обґрунтовано, що міжнародний ринок праці – це глобальна система, що об'єднує покупців та продавців праці з різних країн, на ньому відбуваються транскордонні потоки робочої сили, де працівники можуть пересуватися та знаходити роботу за межами своїх національних кордонів, він також включає в себе механізми регулювання пропозиції та попиту на робочу силу на міжнародному рівні. Досліджено, що міжнародний ринок праці у 2023 р. зазнав значних змін через низку факторів: війна призвела до значного переміщення людей, втрати робочих місць та порушення ланцюгів постачання, що негативно вплинуло на світову економіку та ринок праці; інфляція призвела до зменшення реальних доходів працівників, що спричинило зростання соціальної напруги та забастовок; хоча пандемія COVID-19 пішла на спад, вона все ще мала вплив на ринок праці, зокрема через обмеження та зміни у поведінці людей; автоматизація та штучний інтелект продовжують змінювати характер роботи, що призводить до зникнення професій та виникнення нових.

Ключові слова: міжнародний ринок праці, зайнятість, безробіття, робоча сила, трудова міграція, заробітна плата, ефективність праці.

The article examines current trends in the international labor market system. It is substantiated that the international labor market is a global system that brings together buyers and sellers of labor from different countries, it has cross-border labor flows, where workers can move and find work outside their national borders, and it also includes mechanisms for regulating the supply of and demand for labor at the international level. It is shown that the international labor market in 2023 underwent significant changes due to a number of factors: the war led to significant displacement of people, job losses and supply chain disruptions, which negatively affected the global economy and labor market; inflation led to a decrease in real incomes of workers, which led to increased social tensions and strikes; although the COVID-19 pandemic has subsided, it still had an impact on the labor market, in particular through restrictions and changes in human behavior; automation and artificial intelligence continue to change the nature of the labor market. To successfully integrate into the international labor market, Ukraine is suggested to: invest in education and training – it is important to improve the qualifications of the Ukrainian labor force to meet the requirements of the international labor market; create favorable conditions for doing business, which will attract foreign investment and create new jobs; reduce bureaucracy and corruption, which will make it easier to do business and make Ukraine more attractive to foreign workers; protect workers' rights, which is important to ensure that Ukrainian workers have decent conditions. Successful integration of Ukrainian refugees into EU labor markets will depend on providing refugees with access to language courses, vocational training and retraining programs. After the war ends and the country recovers, demand for labor is expected to increase, which may lead to the return of Ukrainian refugees from abroad. The war may stimulate the development of new industries, such as the defense industry and information technology, which will require new qualifications and competencies from the labor force.

Key words: international labor market, employment, unemployment, labor force, labor migration, wages, labor efficiency.

УДК 331.556

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct78-19>

Дядик Т.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу,
Полтавський державний аграрний
університет

Міщенко О.В.

здобувач ступеня PhD,
Полтавський державний аграрний
університет

Бублій А.С.

здобувач ступеня PhD,
Полтавський державний аграрний
університет

Diadyk Tetyana

Poltava State Agrarian University

Mishchenko Oleh

Poltava State Agrarian University

Bublii Andrii

Poltava State Agrarian University

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку світової спільноти стають очевидними фундаментальні зміни на ринку праці – стійкість робочих місць на фоні зростаючої нестабільності, економічне відновлення сповільнилося. Макроекономічне середовище значно погіршилося протягом 2023 р., а триваюча геополітична напруженість, а також стійка інфляція, що поглиблюється, спричинили часті та агресивні дії центральних банків. Зміни в розстановці сил в економіці спричиняють перерозподіл влади, матеріальних багатств, конкурентних переваг та можливостей у всьому світі, проривні інновації, нові ідеї та технології, бізнес-моделі та дефіцит ресурсів впливають на всі сфери життя сучасного суспільства. Пандемія COVID-19, війна між Україною та росією наклала свій відбиток ринку праці в усьому світі.

Міжнародний ринок праці у 2023 р. зазнав значних змін через низку факторів, найголовнішими з яких є: війна призвела до значного переміщення людей, втрати робочих місць та порушення ланцюгів постачання, що негативно вплинуло на світову економіку та ринок праці; зростання інфляції призвело до зменшення реальних доходів працівників, що спричинило зростання соціальної напруги та протестів; хоча пандемія йшла на спад, вона все ще мала вплив на ринок праці, зокрема через обмеження та зміни у поведінці людей; автоматизація та штучний інтелект продовжують змінювати характер роботи, що призводить до зникнення одних професій та виникнення нових.

За даними МОП, рівень безробіття у світі у 2023 р. становив 5,1%. Це трохи нижче, ніж у 2022 р., коли рівень безробіття становив 5,2%.

Проте, важливо зазначити, що ці цифри є середніми по світу і значно відрізняються в різних країнах та регіонах. У країнах з високим рівнем доходу рівень безробіття у 2023 р. становив 3,8%. У країнах з низьким та середнім рівнем доходу рівень безробіття у 2023 р. склав 6,2%. У регіонах Близького Сходу та Північної Африки рівень безробіття у 2023 р. становив 12,2%, у Європі – 6,7%, в Україні – 21,1% [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми глобалізації міжнародного ринку праці, інтеграції України у міжнародний ринок праці досліджуються у наукових працях видатних вчених як зарубіжних, так і вітчизняних. Інтенсивно досліджують ці питання HR-спеціалісти сучасності та виділяють такі перешкоди інтеграції України до світової спільноти:

1. Дефіцит кваліфікованих кадрів – недостатня кількість фахівців у деяких галузях, що шкодить розвитку бізнесу, інтенсивно посилюється конкуренція за талановитих працівників.

2. Мобілізація – чоловіки призовного віку не завжди можуть працевлаштуватися або залишатися на роботі, що призводить до нестабільності в деяких сферах.

3. Бажання працевлаштуватися віддалено – зростає популярність віддаленої роботи, що не відповідає потребам деяких роботодавців та ускладнює контроль та мотивацію віддалених працівників.

4. Відтік кваліфікованих кадрів за кордон – українські фахівці їдуть працювати в інші країни, де їм пропонують кращі умови праці та зарплати, що призводить до збіднення кадрового потенціалу країни.

5. Вигорання і втома співробітників – інтенсивна робота в умовах стресу та невизначеності негативно впливає на здоров'я та працездатність людей, зростає плинність кадрів.

6. «Тіньовий» сектор – частина українського бізнесу працює неофіційно, що робить його не таким привабливим для працівників, що призводить до недоотримання державою податків та зборів.

7. Невідповідність зарплатних очікувань і можливостей – очікування зарплати багатьох кандидатів не відповідають фінансовим можливостям роботодавців, що ускладнює процес пошуку й утримання кадрів.

8. Низький рівень заробітної плати – зарплата в Україні часто не відповідає ринковому рівню та не задовольняє потреби працівників, а це мотивує людей шукати роботу з кращими умовами оплати праці.

9. Нестача фахівців зі знанням англійської мови – знання англійської мови стає все більш важливим для роботи в багатьох галузях, а дефіцит таких фахівців обмежує можливості розвитку бізнесу.

10. Проблеми з боку HR-відділів: ейджизм та упередженість щодо гендерних ролей можуть призводити до дискримінації під час працевлаштування, а це негативно впливає на імідж компаній та їхню здатність залучати талановитих працівників.

11. Офіційне працевлаштування військовозобов'язаних – існує ризик мобілізації чоловіків призовного віку, що може стримувати їх від офіційного працевлаштування, що створює додаткові складнощі для бізнесу.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення та оцінка сучасних трендів в системі міжнародного ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ринок праці України у 2023 році був нестабільним, на нього вплинули війна, інфляція та глобальні економічні потрясіння. Рівень безробіття спочатку різко зріс через війну, але поступово знижувався протягом року. За оцінками Державної служби зайнятості, станом на березень 2023 р. 150 тис. людей мали статус безробітних, 3 млн українців працюють без офіційного оформлення (20% працездатного населення), жінки складають 70% зареєстрованих безробітних. Кількість вакансій, які пропонують роботодавці, ще далека від довоєнного періоду, але з кожним місяцем пропозицій стає дедалі більше [1; 2].

Економічна стійкість утримала умови на ринку праці стабільними у 2023 р. Завдяки вищим, ніж очікувалося, темпам економічного зростання у 2023 р. загальний рівень участі робочої сили перевищив свій довгостроковий лінійний тренд. Можливо, завдяки кращому, ніж очікувалося, стану ринку праці, рівень участі зріс у кількох регіонах світу у 2023 р., зокрема в країнах з високим рівнем доходу (на 0,3 відсоткових пункти) та країнах з рівнем доходу нижче середнього (на 1,5 відсоткових пункти) (табл. 1).

У країнах з низьким рівнем доходу та з доходом вище середнього, рівень участі в робочій силі знизився (на 0,1 та 0,3 відсоткових пункти відповідно). Тенденція до зниження рівня безробіття збереглася і в 2023 р. У 2023 р. рівень безробіття у світі знизився на 0,2 відсоткових пункти до 5,1%, причому зниження відбулося в більшості груп країн, за винятком країн з низьким рівнем доходу, де рівень безробіття зріс, і країн з високим рівнем доходу, де безробіття залишалося стабільним. Більше того, за винятком країн з низьким рівнем доходу, рівень безробіття у 2023 році був стабільно нижчим за допандемічний рівень 2019 р.

Дефіцит робочих місць за останні роки зменшився, але у 2023 р. становив майже 435 млн. З розпалу пандемії у 2020 р. дефіцит робочих місць продовжував зменшуватися і наразі є нижчим за рівень 2019 р., що передувало пандемії. Очікується, що в глобальному масштабі дефіцит робочих місць у 2023 р. становитиме 434,8 млн.

**Динаміка дефіциту робочих місць та темпи скорочення робочих місць, 2019–2023 рр.,
за статтю та дохідними групами у світі**

Групи країн	Стать	Рівень нестачі робочих місць (у відсотках)					Дефіцит робочих місць (мільйонів)				
		2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Світ	Жінки	14,4	16,1	15,3	14,2	13,7	219,7	244,7	238,0	223,0	220,7
	Чоловіки	10,0	11,6	10,7	9,6	9,3	219,3	254,8	238,3	217,5	214,1
	Всього	11,8	13,4	12,6	11,5	11,1	439,0	499,5	476,4	440,4	434,8
Країни з низькими доходами	Жінки	24,1	25,5	25,1	24,4	24,3	31,7	34,7	35,2	34,9	35,7
	Чоловіки	16,6	17,8	17,8	17,5	17,4	25,8	28,5	29,4	30,1	30,9
	Всього	20,0	21,4	21,1	20,6	20,5	57,6	63,3	64,5	65,0	66,6
Країни з доходом нижче середнього	Жінки	16,2	17,4	16,8	16,0	15,4	67,3	72,2	72,2	71,1	73,7
	Чоловіки	10,1	11,6	10,5	9,1	8,9	84,0	97,3	90,1	79,6	79,5
	Всього	12,1	13,5	12,6	11,4	11,1	151,3	169,4	162,3	150,6	153,2
Країни з доходом вище середнього	Жінки	13,2	14,8	14,0	12,6	12,0	89,8	99,8	96,4	86,7	82,4
	Чоловіки	9,6	11,1	10,2	9,4	9,0	81,2	93,2	86,6	80,2	77,3
	Всього	11,2	12,8	11,9	10,8	10,4	171,0	193,0	183,0	166,9	159,7
Країни з високим рівнем доходів	Жінки	10,4	12,8	11,4	10,0	9,5	30,9	38,0	34,2	30,3	28,9
	Чоловіки	7,8	9,9	8,9	7,6	7,2	28,2	35,9	32,3	27,6	26,4
	Всього	8,9	11,2	10,1	8,7	8,2	59,1	73,9	66,6	57,9	55,3

Джерело: розраховано на основі [9, с. 23]

осіб, що дорівнює 11,1%. Це на 5,6 мільйона осіб менше, ніж у 2022 р. Серед жінок дефіцит робочих місць у 2023 р. становив 220,7 мільйона, а серед чоловіків – 214,1 мільйона. Коефіцієнт розриву робочих місць для жінок у 2023 р. становив 13,7% проти 9,3% для чоловіків [3].

Рівень зайнятості у світі у 2023 р. був нестабільним, з повільним зростанням та численними викликами. Зростання зайнятості сповільнилося: глобальне зростання зайнятості різко сповільнилося до 1% у 2023 році порівняно з 2,3% у 2022 році, через війну в Україні, високу інфляцію та посилення монетарної політики. Це призвело до того, що кількість безробітних у світі зросла до 208 мільйонів людей (на 3 мільйони більше), а реальна заробітна плата не змогла обігнати інфляцію.

Починаючи з 2021 р., глобальне зростання зайнятості загалом сповільнилося. У 2023 р. темпи зростання зайнятості, залишаючись позитивними, знизилися в більшості дохідних груп (виняток становлять країни з доходами нижче середнього). На глобальному рівні зайнятість зросла на 2,2% у 2023 р. порівняно з 2,8% попереднього року. Уповільнення темпів зростання зайнятості було особливо помітним у країнах з доходами вище середнього та високими доходами. Хоча загальне зростання зайнятості сповільнилося у 2023 р., темпи зростання зайнятості жінок перевищили або зрівнялися з темпами зростання зайнятості чоловіків у всіх дохідних групах. Незважаючи на уповільнення темпів зростання кількості робочих

місць, особливо в країнах з високим рівнем доходу, дисбаланс на ринку праці зберігся в кількох країнах і секторах [3].

У всіх групах країн за рівнем доходу дефіцит робочих місць для жінок вищий, ніж для чоловіків, але гендерні відмінності найбільш виражені в країнах з низьким рівнем доходу та доходом нижче середнього, де дефіцит робочих місць для жінок перевищує дефіцит робочих місць для чоловіків майже на 7 відсоткових пунктів. У країнах з доходами вище середнього та високими доходами у 2023 р. показник розриву між робочими місцями для жінок був вищим, ніж для чоловіків, на 3,0 та 2,3 відсоткових пункти відповідно. Зростання зайнятості залишалося позитивним в усіх дохідних групах, незважаючи на несприятливі економічні умови. У 2023 р. зниження рівня безробіття стало наслідком того, що зайнятість зростала швидше, ніж участь на ринку праці (табл. 2).

Очікується, що економічне сповільнення наразі наздожене створення робочих місць у 2024 році. Певна стійкість ринку праці у 2023 р. може бути зумовлена тим, що зайнятість, як правило, є відстаючим індикатором, тому слабкі місця у створенні робочих місць, найімовірніше, проявляться через деякий час після уповільнення економічного зростання. Таким чином, на глобальному рівні зростання зайнятості, як очікується, залишиться позитивним у 2024 р., але становитиме лише 0,8% у 2024 р. та 1,1% у 2025 р. (менше половини зростання зайнятості у 2023 р.). Ситуація викликає особливе занепокоєння в країнах з високим

рівнем доходу, де зростання зайнятості, як очікується, стане від'ємним у 2024 р., а у 2025 р. очікується лише незначне покращення (табл. 3).

Аналогічно, у країнах з доходами вище середнього протягом наступних двох років очікується

незначне зростання зайнятості. Натомість у країнах з низьким рівнем доходу та доходом нижче середнього зростання кількості робочих місць залишатиметься значним. На відміну від 2023 р., коли зростання зайнятості жінок

Таблиця 2

Динаміка зростання зайнятості за статтю та дохідними групами у світі, 2019–2023 рр., %

Країни	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Всього					
Світ	1,3	-2,0	2,8	2,8	2,2
Країни з низькими доходами	2,9	1,3	3,3	3,9	3,0
Країни з доходом нижче середнього	2,1	-1,1	3,3	4,3	4,5
Країни з доходом вище середнього	0,3	-2,9	2,8	1,5	0,6
Країни з високим рівнем доходів	1,3	-2,8	1,6	2,5	1,1
Чоловіки					
Світ	1,2	-1,8	2,5	3,0	1,5
Країни з низькими доходами	3,0	1,4	3,2	4,6	2,9
Країни з доходом нижче середнього	2,0	-1,0	3,1	4,3	2,5
Країни з доходом вище середнього	0,1	-2,7	2,4	1,6	0,6
Країни з високим рівнем доходів	1,1	-2,8	1,1	2,3	0,9
Жінки					
Світ	1,4	-2,3	3,2	2,5	3,2
Країни з низькими доходами	2,8	1,1	3,4	3,1	3,1
Країни з доходом нижче середнього	2,2	-1,2	3,9	4,3	8,6
Країни з доходом вище середнього	0,6	-3,2	3,3	1,3	0,6
Країни з високим рівнем доходів	1,6	-2,8	2,3	2,7	1,5

Джерело: розраховано на основі [9, с. 23]

Таблиця 3

Прогноз зростання зайнятості, за статтю та дохідними групами у світі 2023–2025 рр., %

Країни	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Всього			
Світ	2,2	0,8	1,1
Країни з низькими доходами	3,0	3,2	3,3
Країни з доходом нижче середнього	4,5	1,2	2,0
Країни з доходом вище середнього	0,6	0,3	0,4
Країни з високим рівнем доходів	1,1	-0,2	0,1
Чоловіки			
Світ	1,5	1,1	1,3
Країни з низькими доходами	2,9	3,2	3,3
Країни з доходом нижче середнього	2,5	1,8	2,1
Країни з доходом вище середнього	0,6	0,4	0,4
Країни з високим рівнем доходів	0,9	0,0	0,2
Жінки			
Світ	3,2	0,3	0,9
Країни з низькими доходами	3,1	3,1	3,2
Країни з доходом нижче середнього	8,6	0,1	1,7
Країни з доходом вище середнього	0,6	0,2	0,3
Країни з високим рівнем доходів	1,5	-0,4	-0,0

Джерело: розраховано на основі [9, с. 26]

випереджало зростання зайнятості чоловіків, у 2024 р. очікується, що зростання зайнятості серед жінок буде нижчим, ніж серед чоловіків.

Отже, рівень зайнятості на міжнародному ринку праці очікується на невисокому рівні, з повільним зростанням та низкою проблем: очікується, що зростання зайнятості на міжнародному

ринку праці буде нестабільним, з уповільненням у деяких регіонах через геополітичні напруги, інфляцію та посилення монетарної політики. У світі буде зростати дефіцит кваліфікованої робочої сили, особливо в галузях, пов'язаних з технологіями, наукою, охороною здоров'я та інженерією. Неформальна зайнятість буде зростати, особливо

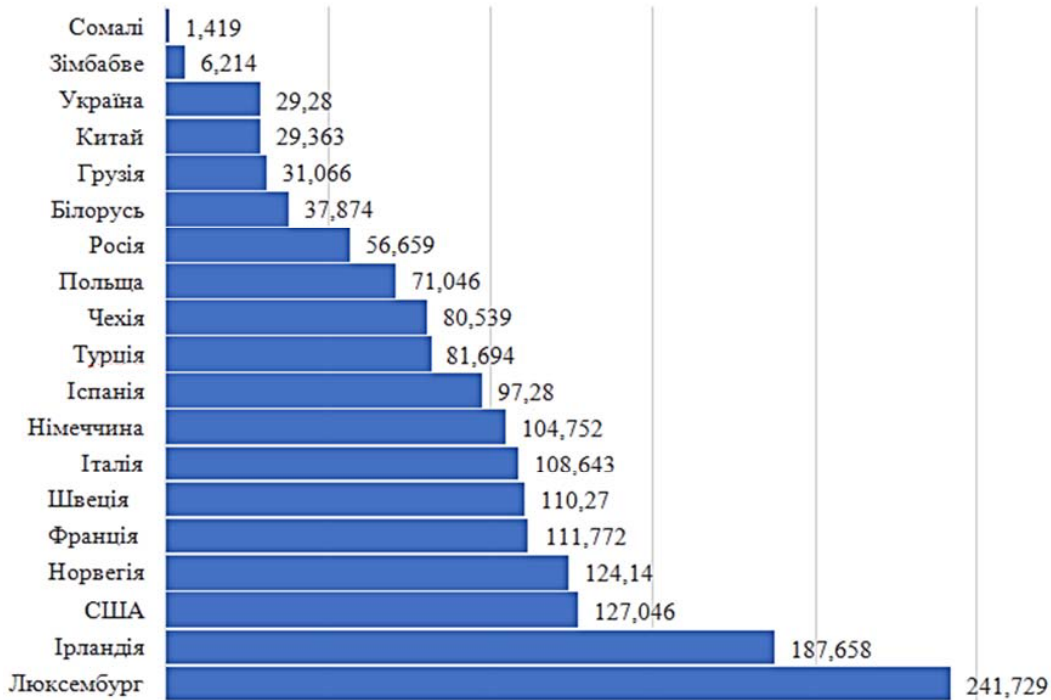


Рис. 1. Продуктивність праці в різних країнах світу, 2022 р., дол. ВВП за годину роботи

Джерело: складено за даними [4]

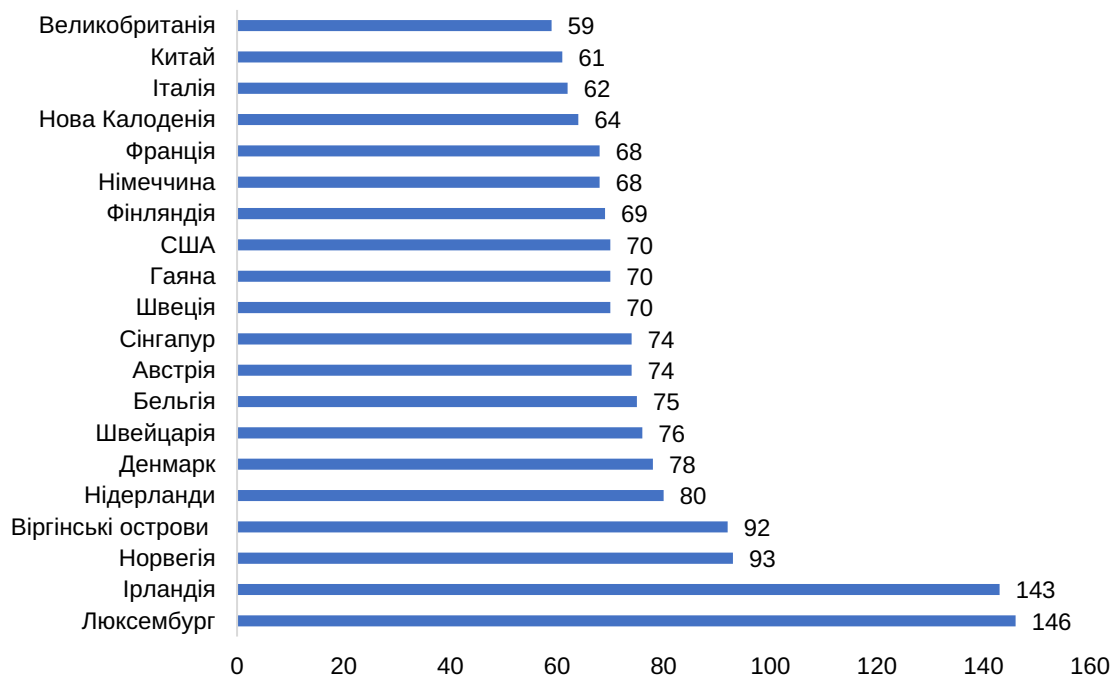


Рис. 2. Продуктивність праці в різних країнах світу, 2023 р., дол. ВВП за годину роботи

Джерело: складено за даними [9]

в країнах, що розвиваються. Міграція робочої сили, ймовірно, залишатиметься важливим фактором на міжнародному ринку праці [5].

Ефективність праці є важливим економічним показником, який сильно впливає на економічне зростання, конкурентоспроможність та рівень життя в країні. Україна має критичне відставання у продуктивності праці, що є значущим фактором обмеження подальшого економічного розвитку. За даними паритету купівельної спроможності, ВВП на душу населення в Україні в 2,8 рази менший, ніж у Польщі та Естонії, в 3,3 рази менший, ніж у Словаччині, в 3,7 рази менший, ніж у Чехії, в 4,7 рази менший, ніж у Франції, в 5,4 рази менший, ніж у Німеччині та в 7 разів менший, ніж у США. За індексом продуктивності праці, розрахованим МВФ і МОП для 85 країн, Україна займає 72-ге місце, хоча значення цього показника подвоїлося за останнє десятиліття (рис. 1, 2) [6; 7].

Згідно з дослідженням Світового банку «Ведення бізнесу» Україна має один із найнижчих показників індексу свободи праці порівняно з іншими країнами [8]. Це може бути пов'язано з багатьма чинниками, включаючи відсутність відповідних законодавчих актів та регуляторних рамок, складність процедур з найму та звільнення працівників, низький рівень захисту працівників та несприятливі умови праці.

Висновки з проведеного дослідження. Світ праці постійно змінюється під впливом різних факторів, таких як технологічний прогрес, глобалізація, демографічні зміни та інші. Дослідження показало, що велика різниця вартості робочої сили між Україною та країнами-членами ЄС створює можливості для української трудової міграції. Сучасний стан українського ринку праці є складним через кризу, що відбулась на світовому ринку праці, і призвів до зростання рівня безробіття та неефективного використання робочої сили. Наразі в Україні немає достовірних даних щодо стану ринку праці, адже Державна служба статистики припинила дослідження ринку робочої сили.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України: Інтернет видання. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Державна служба зайнятості. Аналітика та статистика. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/analityka-ta-statystyka>
3. Євростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10159296/3-30012020-AP-EN.pdf/b9a98100-6917-c3ea-a544-ce288ac09675>

4. Міжнародна організація праці. Офіційний сайт. URL: <https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>

5. MOM ООН Міграція. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, Молдова, Грузія. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_regional_ct_survey_ukr_print.pdf

6. The Global Competitiveness Index. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05Full-Report/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

7. The Global Competitiveness Index. 7th pillar: Labour market efficiency. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI.B.07>

8. Sustainable Society Index – your compass to sustainability. Sustainable Society Foundation. URL: <http://www.ssfindex.com/results/ranking-all-countries>

9. World Employment and Social Outlook. Trends 2024. International Labour Office. Geneva. 2024. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_908142

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: Internet-vydannia [Derzhavna sluzhba zainiatiosti. Analytika ta statystyka [State Employment Service. Analytics and statistics]. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/analityka-ta-statystyka>

2. levostat [Eurostat]. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10159296/3-30012020-AP-EN.pdf/b9a98100-6917-c3ea-a544-ce288ac09675>

3. Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi [International Labor Organization. Official website]. Available at: <https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>

4. MOM OON Mihratsiia. Doslidzhennia z pytan mihratsii ta torhivli liudmy: Ukraina, Moldova, Hruziiia. [IOM Migration. Research on migration and human trafficking: Ukraine, Moldova, Georgia]. Available at: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_regional_ct_survey_ukr_print.pdf

5. The Global Competitiveness Index. Available at: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05Full-Report/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

6. The Global Competitiveness Index. 7th pillar: Labour market efficiency. Available at: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI.B.07>

7. Sustainable Society Index – your compass to sustainability. Sustainable Society Foundation. Available at: <http://www.ssfindex.com/results/ranking-all-countries>

8. World Employment and Social Outlook. Trends 2024. International Labour Office. Geneva. 2024. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_908142